

Lábatlan, Papírgyár. Ez a két szó az otthonomat jelenti, amióta csak az eszem tudom.

Ez a hely azonban különös módon nem létezik. Ezek szerint – talán különös módon – én sem létezem. Amit énnek szoktam hívni, amit mások a nevem néhány változatával jelölnek.

Pogrányi Péter 69

LÁBATLAN, PAPÍRGYÁR

kísérlet

Lábatlan, Papírgyár. Így

kell kérni a jegyet a buszon, ha arra a helyre akarok utazni, ahol az otthonomat tudom. Elvileg megszámlálható, hogy hányszor használtam ezt a kifejezést úticéлом praktikus megjelöléseként, de az biztos, hogy az ismétlés gyakorisága, a konok visszatérés rutinná alakult, jelentése kiüresedett, értelmetlen halandzsává vált számban. Akár a taláломra kiválasztott, hosszú ideig ismételtetett szavak. Korrupt vagy igazolványokat követelő buszsofőrök fülébe súgtam ezerszer, milliószor, megfáradt ismétlés-bajnokaim fülébe, akik talán örök időkgig ugyanazokat a köröket róják, mintha előző életükben valami óriási bünt követtek volna el. Modern révészek, bolygó hollandik.

A zavar mindent megelőz és átfog, itt gyűródik bennem gombócba, mindegy, írom, vagy olvasom-e épp. Összemosódások és elkenődések láncolata az egész történet, elrontott perforáció, hibás anyag: még a véletlennél is kevesebb logika szerint következnek egymásra a darabkák. Kezdem.

Iskolás korunktól kezdve többféleképpen magyarázták nekünk a Lábatlan elnevezést. A hősieznek tudott eredetmonda Mátyás királlyal kapcsolja össze: illetve azzal az öncsonkításig lojális és királpárti bűnözővel, aki a szokása szerint álsruhában járó és szokása szerint inkognitóban fogságba eső jószágos királlyal együtt raboskodva önfeláldozásával megmentette őt. Lábukat láncolták össze a fogságban, névtelen hősiünk pedig, amint tudomást szerzett rabtársa kilétéről, finoman elnyiszálta végtagját, hogy Mátyás elszökhesen; majd visszatérve hálából birtokot adományozzon neki. Ezek szerint e Lábatlannak nevezett hős birtokát kezdték később Lábatlannak hívni, a szokásoknak megfelelően.

Iskolás koromban mindig átmentünk az út túlsó oldalára, ha tanítás után, hazafelé bandukolva, nagyjából félúton ott ült a bácsi a kapu elé kitett kerekesszékeiben. Akinek nem volt lába. Ő jelenik meg képzeletemben ma is, ha

a nyomor szót olvasom, mindig sajnáltam, rettenetesen sajnáltam, de ebből a sajnálatból soha nem hiányzott a csipetnyi gúnykacaj. Adózva az irónia bajnokának.

70 Nem mondhatnám, hogy nem fogott meg gyerekkoromban a Mátyás-történet brutalitása: a kilencvenes évek vizuális szókincse is elég volt arra – még a Vészhelyzeten és Dr. Csonton bőven innen –, hogy az alapító (nevet és identitást alapító!) tett elképzelt naturalista képsora visszataszító és undort keltő pszeudo-emlék legyen számomra. És még valami: a tekintélynek való alávetettség örök erkölcsi patthelyzete által kiváltott, most már örökké nekem szegeződő kérdés. Én megtettem volna? Ér annyit a királyom, a talán máris kilátásba helyezett jóvátétel – leendő otthonom, szülőföldem! –, mint a saját testem épsége? Nem beszélve a nyilván elviselhetetlen fájdalomról. Korabeli viszonyok, amputáció a 16. században. Hiszen rendszeresen futottam, bicikliztem: ezeket persze fel kéne adni. Rádásul valamiért – nyilván a saját fikciómba épített hatásvadász elemek miatt – rögtön töből levágott lábat képzelek magam elé, pedig jobban belegondolva egy bokánál elhelyezett lánc eltávolítása sokkal egyszerűbben is megoldható.

Szegény Mátyás király, akiről nota bene ötödikes koromban már megtanultam, hogy alaposan megadóztatta népét, felelőtlen, mondhatni unortodox gazdaságpolitikát folytatott, és csak a rákövetkező véres-szomorú évszázadnak köszönheti az utókor hálás nagyrabecsülését és így azt is, hogy mindenféle mondába beleszövik dicső nevét, eképpen a történelmi emlékezet viszonylagosságáról is tud egyet-mást halálában – ez a Mátyás király számomra legtöbbször úgy jelenik meg, amint egy lábához bilincsel lábbal a várbörtönből szökik: lefele baktat a fűben. Ami kellemetlenül oda-odaverődik testéhez, az a véres húscafát, már bocsánat, az az én otthonom. Záloga, jele legalábbis.

...

Lábatlan nagyközség volt, majd 2004-ben várossá nyilvánították. Anélkül, hogy eltagadnám a város érdemeit, amikkel kiérdemelte ezt, érdekesnek tartom azt az újkeletű szokást, hogy – újabban konkrét követelmények nélkül is – várossá lehet kinevezni bármely települést. A szavak elinflálódnak lassan, közjogilag is, jómagam pedig ezzel együtt – Budapestre költözésem előtt egy évvel – már hivatalosan városi lakos lettem. (Sokkal régebb óta városi gyerek, noha a falusi gyerek ismerveit sem nélkülözöm. De hát éppen erről van szó, az egy lábbal két lovat megülni típusú dilemmákról.)

Lábatlan neve a földrajz-tankönyvekből is ismerős lehet. A Dunántúl északi részének Duna-menti sávja régi iparvidék. Derék gyárosok alapították itt sorban vállalkozásaikat, egymással konkurálva-összejátszva: a természetes szállítási útvonal (meg a mesterséges, a 10-es út, Bécsbe) kéznél van.

Főleg Trianon után: amikor az ipar jórészét is elvesztette az ország, még inkább szükség volt az itteni gyárakra. A papírgyár is sokat köszönhet ennek az új gazdasági felállásnak, voltaképpen magát a papírgyártást 1925-ben kezdték el: ki tudja, itt vagyok-e Trianon nélkül. Merthogy papírgyári gyerek vagyok.

Már Pesten éltem, albérletekben, kollégiumi szobákban, amikor az egyik költözésem alkalmával egy fölöslegessé vált kartondobozt darabjaira téptem. Rutinszerű gesztus. A pillanat töredéke alatt megmerevedett körülöttem a világ, és egészen addig merev is maradt, míg rá nem jöttem, mi ez a zsigereimig ható érzéki erő, ami leteper és addig fogva tart, míg nem látom el magyarázattal. De azon nyomban fel is ocsúdtam : a papírgyár, az üzemcsarnok szaga, robaja, rezgése, a nedves, feltekereselt papírok, bálák világa, a zakatolás jól megszokott derűje, targoncahangok, a csarnok padlójának állaga, a papírgépek szörnyszülött óriásainak kipárolgása szó szerint orrba vágott. Talán nem véletlen, hogy éppen költözés közben, a már nem-még nem fájdalmasan ismerős lebegésében találtam szemben magam ezzel a látomással. Átmenet: magamra ismerek. Mert a gyár évek óta nincs, és noha el nem tűnt, csak a csupasz, néma és szomorú épületeket látom, ha az ablakból kinézek. Ahol a szüleim megismerték egymást, ahol egymásba szerettek, ahol nap mint nap dolgoztak. Ahol megestek azok a történetek, amiket meséltek, amiken vitatkoztak: mintát és célt mutatva, egy eposzi világot teremtve bennem.

A hely, ahol lakom: nem létezik. 1980-ban még nem. Ma sem.

Közben megszülettem, felnőttem. Mintha kihúznák alólam a talajt.

Lakótelep. Borítékon, levelezőlapon, csekken, hivatalos papíron: ltp. Mintha szégyellni kéne magam érte, ez a három betű vádol. A szocializmus évtizedeiben világnézeti – és nyilván praktikus – okokból lakótelepek épültek. Apró szobák, semmi tér. Majd a gyár lefoglal. Ott ebédelsz, üzemi konyha, otthon épp csak előveszed majd a parizert a hűtőből. Maradékot melegíteni. Az életmaradék elfér a szűk helyen is. Áthallasz mindent, a hangok közös piacán hízik a közerkölcs.

Persze ezek a négyemeletes panelházak már nem az igaziak. Hiányzik belőlük a tízemeletes lélekölő tömeghatása. Ráadásul egy nagyközség szélén épült. Bele a zöldmezőbe, domboldalba. Pesti milliárdosok ezért környezetvédelmi hivatalokat fizetnek le, itt meg ingyen van. Félúton: az agyatlan embertervezők kíméletlen antropológiája és az élhető viszonyok között.

Az elvadult kert, amire ablakom néz, olyan, mint egy állatkert. Üzekedő macskák, valószínűtlenül hangos sünök, rókák, különféle nemzetségbeli madarak tanyáznak benne. Régen alkalmas volt körtelopásra. De mire – a nagyobb és élelmesebb telepi gyerekek kis tanítványaként – felnöttem volna a feladathoz, megszűnt a lehetőség, már nem volt körte, nem volt gyümölcs. A *Pácsa bácsi* kertje, így mondtuk, Pácsa bácsi már nem él, neve számomra mesebeli hangalak. Azt a körtét, amit egyszer egymagamban befalhattam – a nagyoktól kaptam, a kicsi jogán –, minden nyáron újra elfogyasztom: a darázsdöngés hangját hallva elkezdem érezni, ahogy a könyökömön csurog a lé. Ez a kert eltűnt, átadta a helyét valami másnak, ami megint: közelebb van a nemléthez, a nincshez, noha kincseivel szüntelenül rendelkezünk. Egyszer majd jön valaki, aki kivágja a vaskossá érett fákat, rendet tesz a burjánzó növények közt, ágyásokat készít, megmetszi a fákat, kerítést épít a kidőlt helyére és veszekszik a gyerekekkel. Most, hogy odaát semmi élet, virágzik a zöld szabadsága.

A másik hangalak, amit gyerekkoromtól fogva nem is tekintettem másnak, mint sajátos tulajdonnévnek, ami az otthonomat jelöli, a Kumbéla. Lehetne elemezni, hogy a puha zöngések lágy áramlása hogyan ágyaz meg stilisztikailag az otthon derűs képzetének, de felesleges. A *Kumbélán tákozunk* – mondtam, mintha azt mondtam volna: *édesanyám*. A másik lakótelep, ami a cementgyárhoz épült, Lábatlan átellenes pontján, fent a hegyen, a *faluban*: kemény, katonás nevet viselt. Zalka. Nincs kétségem afelől, hogy egészen máshogy alakul az életem, ha a két lakótelep névadója valamiért megcserélődik. A Kumbéla olyan finom név: ahogy onsz haz a házak között, szorosan a falhoz simulva, mintha egy kicsit beleolvadnál magad is ezekbe a szép, nagy kockákba. A társas érintkezés két fő közösségi tere: a kisjátsszó és nagyjátsszó, a kopott vasjátékok, a nagy átforulási kísérletek, elesések és felsírások; sötétedés előtt hazaindulni, rendesen, fegyelmezetten, miközben üvöltő társaidat erőszakkal kell hazacibálni; a nyár íze a foci pályán, amikor a nagyok mindjárt visszaadják a labdádat, csak még egy kicsit türelmesnek kell lenni, mert Igornak lőnie kell egy gólt.

Amint megtanultam olvasni, észleltem a házakon levő feliratot, de ezt egyáltalán nem kapcsoltam össze azzal a mitikus névvel, aminek forrása valahol

a legelemibb emlékeim között lebegett. Csak akkor tudatosodott bennem a név igazi (vagyis: mások számára igazi) jelentése, amikor lecserélték, a politikailag korrekt, semmitmondó új névre. Piszkei lakótelep. Noha ebben a névben nem szerepel egyetlen kommunista tömeggyilkos sem, mégsem tetszett jobban, sőt. Emlékszem, amikor édesanyám bejelentette a változást, rögtön átláttam a szitán: mindez fából vaskarika. Tekintve, hogy Piszkén ez az egyetlen lakótelep, ez az elnevezés megalázóan redundáns. Beismerése annak, hogy Kun Bélát már nem szabad, ellenben semmi más ötletünk nincs. Képelem, évtizeddel később, milyen szép lett volna, ha egy alig ismert író vagy költő nevét viselhetné ez a hely. Akkor sem létezne jobban, akkor is a nemlétbe ásítana. De legalább a szimbolikája jobb lenne. Produktívabb, pedagógikusabb. Kevésbé ösztökélne a megfutamodásra.

Új Forrás 2014/8 – Pogrányi Péter: Lábatlan, papírgyár kísérlet

73

Amikor az 1908 óta létező, 1925 óta papírt is gyártó üzem (ez lesz, ez volt: az Öreggyár) kinőtte magát, a szocializmus delén építettek egy új, modern gyárat. 1973-ban adták át, az építők nyomát egy szálló jelzi. A gyárral szemben pedig megszületett a lakótelep, a Piszkei/Kun Béla. Ez a terület az építkezések megkezdése előtt vélhetően emberemlékezet óta dimbesdombos senkiföldje volt. Ebbe a seholba telepítettek jónéhány lakóházat, utoljára épp azt, amely számomra a legfontosabb. Egy kis lakóból jött létre a 10-es út mentén: élelmiszerbolt, zöldséges, fodrász, olykor újranyitó kozmetikus, újságos, lottózó és a rendre befuccsoló örök kalandorok: virágbolt, lángosos, régen hentes. Meg két kocsmá, óvoda. Lábatlan, papírgyár: majdnem függetlenül magától a településtől. Gyárfalu, hegyektől ölelve. Hátralátékok, a szorgalmas munkások mennek a kis kannával, biciklin tolva a kapát. Még hátrébb, a mélyúton: félelmetes hely csaholó kutyákkal. Egyszer az osztálytársam fejére ugrott egy elég nagytestű kutya, azóta nem mertünk arra menni. Illetve: pár napja arrafelé kocogtam. Az utat ugyanaz a két csaholó kutya zárja el. Húsz éve ott ugatnak, félelmetes.

Ha felmegyünk a hegyre, szinte alig látjuk a lakótelepet. Ahogy távolodunk tőle, egyre komikusabb a látvány: az a tér, amit jól belakott kozmoszként ismerünk, a kényelmesen terpeszkedő domboldalhoz viszonyítva kis pont csupán. Szétteltekintve a cementgyár sziluettje látszik, szemben Szlovákia. Amit édesanyám kiskoromtól következetesen úgy hív: *a csehek*. Hogy a Duna másik oldalán lakó magyarokból – akik ugyanolyanok, mint mi, csak kicsit másképp beszélnek – hogyan lesznek szlovákok meg csehek, azt nem nagyon értettem. Ma sem, de azt már tudom, itt kivételes módon egybeesik természetes és mesterséges határ.

Noha azon a napon, amikor városi polgárokká váltunk, egyetlen varázsütéssel az Európai Unió polgárai is lettünk, ezek a határok nem tűntek el. Talán csak a táblák.

74

Telepnek, korszaknak, országnak: a szélén vagyunk. És még csak nem is a rosszabbik szélén. Amerre nézünk, csak határokat látunk: hegy, erdő, folyó. A modernitás mintaképei vagyunk, kiválasztottak. Emberemlékezet óta utolsónak tudjuk magunkat, a miénk különleges helyzet. Eddig még csak-csak, ezután: sehogy. Azt, hogy utánunk ki jön, egyáltalán, hogy jön valaki, nehezen tudjuk elképzelni. .

...

Amikor idegenek előtt a bemutatkozó köröket futva odáig érek, hogy Lábatlanon nőttem fel, akkor két, egymást nem feltétlenül kizáró reakcióra vagyok felkészülve.

Az egyik az úgynevezett vicces nevű települések asszociációs lánc: otthonomról sok embernek eszébe jut Bugyi, Ondód, Pornóapáti neve. Elnéző, de saját felelősségemet sem teljesen megtagadó mosoly a legmegfelelőbb válasz: hiszen mégiscsak én születtem erre a helyre. Mások nemcsak, hogy hallottak már Lábatlanról, de még legfontosabb termékét is ismerik: a Crepto fantázianevű wc-papírt.

A szüleim a papírgyárban ismerkedtek meg egymással. Amióta az eszemet tudom, ott dolgoztak, egészen addig, amíg a gyár csődbe nem ment. Identitásuk fontos eleme volt, a hely, ahol életük nagy részét leélték, ahol barátkoztak, pletykáltak, vitatkoztak és veszekedtek. Egy nagy rendszer kis darabjaiként, három műszakban. Papírgyári gyerek vagyok.

A wc-papír, vagy szakszerű eufémizmussal: az eü(ti. egészségügyi)-papír előállításának egyik leglényegesebb eleme – a megfelelő alapanyagon kívül – a perforáció. A kis lyukak, amik egymáshoz illesztik a rétegeket. Pontos elhelyezésük folyamatos odafigyelést, finomhangolást igényel: apró eltérések, pontatlanságok is könnyen selejt termeléséhez vezetnek. Édesapám gépmesterként, mint legény a gáton, harcol a rossz gépekkel, anyagokkal a termelés frontján – szigorú arckifejezéssel tekint a jövőbe, mint egy szocialista szobor, így képzelem – mint afféle férfi princípium; édesanyám meg a minőségellenőrök között tüsténkedve mérlegeli az eredményt. Túloznék, ha kritikai szellemet mondanék, de azért nagyjából erről van itt szó. A női érzékenység, minden asszonyi kétely a könnyűipar nyelvére lefordítva.

Ők is félúton találkoztak. A gyár félúton van Tát és Neszmély között, szülői házak és jussok, földek és szőlők, metszeni-, ásní-, és kapálnivalók között. Két igazi falu között, félúton egy gyárfalu.

75

Én is félúton találkozom, találok fel magamat: ebből a sűrűsödési pontból indulok portyáimra. Lábatlanon az iskola csak egy buszmegálló, gyérünk, szálljunk iskolabuszra! Hadd szokjam. A tatai gimnázium már majd egy óra buszozás: ezért lassan kezd mitikus helyyé, életformává válni – nem mellesleg: ugratások, csokolózások, világmegváltó viták színterévé. Pest másfél óra zötykölődés az úgynevezett kényelmes buszon, pilótaülésekkel. Külön nehezítés: a legendás ürömi kereszteződés, úthálózatunk zen buddhista installációja.

Új Forrás 2014/8 – Pogrányi Péter: Lábatlan, papírgyár kísérlet

Közigazgatásilag még az esztergomi (a 33-as) körzetben, de már közelebb Tatához. Ott csak megszülettem, itt már okosodtam is. Csigavonalban távolodom az eredeti kiindulóponttól. Ahova kötelesség hazatérni, a tanítás után, a buli végeztével, a szorgalmi időszak lusta csütörtökjein, nyári szünetben, téli szünetben, őszi szünetben. Számtalanszor éreztem hazafelé utazva úgy, mintha a nagy sötét semmiben utaznék a nagy sötét semmibe, egy kis szigetre, ami valamiképp az általam észlelt és belakott világ rétegeitől eltérő dimenzióban van, csendes háterszág, amit egy szűk korridor köt csak össze a harctérrel. Semleges terep, ahol csak le- vagy felszállás lehetséges.

A lakótelepen miénk a legmodernebb lépcsőház, ez az egyetlen, amelyik átesett a szigetelésen-felújításon. Be vagyunk burkolva az élénk barackszínbe: elűztük az egyenszürkét, el az erkélyeket díszítő, rég kifakult piros színt. Nyílászáróink műanyagból vannak, ha akarjuk, hermetikusan záródnak. Az egykor a gyárból érkező központi fűtésről áttértünk a saját kazánra, vége a kommunizmusnak, mindenki annyit fizet, amennyit fogyaszt. Mint a kocsmában. Régen akaratlanul is pazarolt az ember, az ökológiai lábnyomot csak mostanában találták fel, most meg önszabályozók lettünk. Hidegben aludni egészségesebb, olvassa akármelyik nagymama az interneten.

Gyerekkoromban a járdáról sosem kellett eltakarítani a havat, mert alatta futott a hővezeték. A mai szemmel rémes energiavesztés egy apró haszna, talán nem véletlen.

A panelprogram keretében felújították az épületet. Mutatóba, csak ezt az egyet, az igaz. De ebben az egyben is, noha a külső szebb lett, ugyanazok

az emberek laknak. A gyár megszűnése óta munka nélkül, vagy jó messzire ingázva naponta. A lakókat mikor újítják fel? Egyre több nénit-bácsit kell tegeznem, nem vagyok már gyerek.

76 Amikor beérik szüleim örök pesszimizmusa – *ki tudja, nekünk is meddig lesz meg ez a gyár?* –, és tényleg csődbe megy a munkahelyük, elmúlik a lakótelep is. Elveszti funkcióját: már senki nem dolgozik a gyárban. Nincs gyár, leállt a termelés. Újságcikkek, tévériportok, tüntetés. Ezek is jobbára a kinyúló kampányidőszak miatt: sanzon az elkeseredett multiellenesség akkordjaival. A rohadt görög.

A lábatlani papírgyárat a kilencvenes években privatizálták, egy görög cég-csoporthoz került. Egyszerre tanultam az ötödikes történelemtankönyv és szüleim történeteinek vissza-visszatérő görög neveit. Zeusz, Zeritisz, Iliász. Piszke nevét angolosan *piszkáj*nak ejtették, a családi humorban a mai napig él e szóalak. Az egyik hivatalos magyarázat szerint a szláv pesek szóból, ami homokot jelent. Csakhogy ebben a térségben egy szem homok sincs a Duna partján. Kövek vannak. Gömbölyű, telt kövek. Egres, azaz pöszméte, azaz piszke azonban nyilván akadt a hegyeken, hegyoldalokban.

Piszke volt lent (tatárjárás), Lábatlan fent, a hegyen – vö. fent, a faluban – aztán a kettő egy lett. Lábatlan bekebelezte Piszket. Piszkei lakótelep. Piszke Papír.

A házunktól nyílegyenes út vezet a gyár kapujáig. Néhány perc mindössze. Jó közel van, nem kell utazásra vesztegetni az időt.

Végül is mi azért lakunk itt, hogy közel legyünk, hogy praktikus legyen. A semmi közepén, a község szélén épült a gyár, hozzá a telep. Hogy könnyen lehessen termelni. Virágozzon az ipar. Hogy legyen a magyar embernek rendes magyar papírhulladékból előállított rendes magyar papírneműje.

A történet szerint egy szép napon összetrombitálták a papírgyár főnökeit, dognák össze a fejüket és keresnének gyorsan valami választ arra az égető kérdésre, hogy miért fogy több wc-papír, mint szalvéta. A legfrappánsabb filozófus-művezető pillanatok alatt rátapintott a lényegre: mert sok a segg és kevés a fej!

Olyan helyen lakni, aminek a neve összeforrt az ürítés elengedhetetlen kellékével. „Nem ott csinálják a budipapírt?” „De.” Hogy úgy mondjam, benne van a levegőben valami soha ki nem mondott, felejtendő vicc, ami kellőképpen

trágár és gusztustalan. Tudom, tudom, régen az újságpapír, meg persze a kukoricacsuhé. A budin, a kertben. A panelházban nincs budi, büszkén és modernül a konyha mellett szarunk, és a legrosszabb papírt használjuk, a jobbikat eltesszük nehezebb időkre. Kis ürtéstörténet, a szörnyű tévéreklámokkal. Persze nem csak ez a szükséglet tartotta fenn a papír- 77
ipar piszkei bástyáját. Ott volt például a híres *Nárcisz* papírzsombokendő (tessék, megint a görögök!), de azzal nem esik olyan zaftosan a viccelődés. A *Szilvia* papírtörő, ami a reklám szerint a háziasszony mindenkori legjobb barátnője („Te vagy a második legjobb barátnőm...”), hiába praktikus, itt szót sem érdemel.

A gyárnak sok élményt köszönhetek. Egészen kisgyerekként gyakran bevitték magukkal a szüleim, ilyenkor én is kipróbálhattam a titokzatos laboratórium eszközeit. Töredezett hajszálak a mikroszkóp alatt, kör alakú minták a szuperérzékeny mérlegek. Gépek üvöltése, zakatolás, fújtató szörnyek, kék ruhás ocsmányul beszélő férfiak és nők óriási papírhengerek között. Perforált képek. Ezek a képsorok gyakran lepe-regnek a szemem előtt: a papírgyári filmem díszletei ma romos, elhagyatott, pusztulófélben lévő épületek. Az Öreggyár jóval korábban felhagyott a termeléssel, a kilencvenes években, noha innen indult több mint egy évszázaddal ezelőtt a lábatlani papírgyártás története. A hetvenes években megnyitott nagyobb, modernebb üzem 2009-ben állt le végleg. A gépeket elvitték, aztán szép lassan mindent, ami értékké tehető. Az Öreggyár megkínzott épületeiből csodálatos módon még mindig ki lehet imádkozni valami kis vasat. Kint a tábla: eladó, kiadó. Pedig már csak rom, nem jó semmire. Csak emlékeztetőül: vanitatum vanitas. Hogy elmúlik minden. Régen verseny, megélhetés, közösség és kultúra volt itt, most a pusztá falak architektúrája emlékeztet csak a múltra. Üres görgőjárat, szomorú ülepítőtartály.

Háromhetente édesanyám és édesapám is délelőttös volt. Ilyenkor hajnalban, munkába indulás előtt bevitték az óvodába, ahol a hozzám hasonlóan fel sem ébredt gyerekeket kempingágyakra fektették, hogy tovább aludjanak. Ezek az ébredések a Kossuth híradójának szignáljából és az épp lefőtt kávé kesernyés illatából állnak össze. Hajnali hat és nyolc között, amíg el nem indult a nap, lehetett aludni az óvodában. Azokkal a gyerekekkel együtt, akiknek épp szintén délelőtt dolgoznak a szülei. Sosem volt erőm olyan korán tiltakozni ez ellen a barbár kínzás ellen, de azért azt beláttam, hogy a papírriparnak és a műszakok rendjének köszönhető, hogy nem alhatok rendesen. Pedig én mindig afféle konzervatív, konfliktuskerülő, a szabályokat tiszteletben tartó („jó”) gyerek voltam, ennek megfelelően a kötelező alvással

kapcsolatban sem fogalmaztam meg fundamentális kifogásokat. Ugyanakkor a hajnali kelés nemcsak engem és a többi kisgyereket érintette érzékenyen, de az óvónőket is. Egyik-másik kifejezetten gyűlölködve beszélt a holdkóros kis alárendeltjeivel, mintha mi okoztuk volna ezt a szörnyű helyzetet, 78 hogy neki korán kell kelni. A mai napig fülembé cseng az egyik boszorkány fojtott kiabálása a hajnali derengésben. Húzd fel a lábad! Húzd fel a lábad! - rikácsolta. Akkor sem értettem, most sem értem, mi volt a gond azzal, hogy a hosszabbra nőtt gyerekeknek egyszerűen kicsi volt az ágy. Hacsak nem azt akarta áttételesen beleégetni a rettegő gyerekek emlékeztetőbe, hogy nagyon ráfázik, aki kilóg a sorból. Akinek lelóg a lába. Az enyém sose lógott le, de ettől még nem éreztem magam biztonságban. Sőt, annál félelmetesebb volt. És hiába fog ez a néember a pokol kénköves tüzén égni mindörökre, miközben a lábát tüzes vassal szeletelik mindig rövidebbre, a nemzedékekbe oltott félelem és sunyítás ott dolgozik az azóta felnőtt emberekben, akár tudnak róla, akár nem.

